

KİTAP İNCELEMESİ

Bernhard SCHLINK, *Varol(a)mayan İdeal: Yurt* (Limasol, Heterotopia Yayınları, 2017)

Hakan KARAHASAN

Yrd. Doç. Dr., Film Yapımı ve Yayıncılık Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi

Bu kitap değerlendirmesine atıf için

Karahasan, Hakan, Kitap Değerlendirmesi: “Bernhard Schlink, *Varol(a)mayan İdeal: Yurt*, Limasol, Heterotopia Yayınları, 2017”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 15, Sayı 59, 2018, s. 157-159, DOI: [10.33458/uidergisi.525078](https://doi.org/10.33458/uidergisi.525078)

Erişim İçin: <https://dx.doi.org/10.33458/uidergisi.525078>

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler
E-Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Bu makalenin tüm hakları *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği*'ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Varol(a)mayan İdeal: Yurt

Bernhard SCHLİNK

Yurt Ütopyadır. Çev. Niyazi Kızılyürek & Hüseyin Tüccar, Limasol, Heterotopia Yayınları, 2017, 51 sayfa, ISBN: 9789963222094

Hakan KARAHASAN

*Yrd. Doç. Dr, Film Yapımı ve Yayıncılık Bölümü, İletişim Fakültesi Lefkoşa, Kıbrıs.
E-posta: hakan.karahasan@neu.edu.tr*

Bernhard Schlink her ne kadar dünya çapında bir yazar olarak bilinse de, ayın zamanda hukukçu ve düşünür kimlikleri ile Almanya'nın önde gelen entelektüellerinden birisidir. Almanya'nın geçmişi ve bu geçmişi irdelerken dönem içinde bulunan 'sıradan insanlar'ın hayatından bir örnek olarak yazmış olduğu *Okuyucu* romanı ile dünya çapında ünlenen Schlink, belirtildiği üzere, salt bir edebiyatçı değil, aynı zamanda bir hukukçu ve önemli bir entelektüeldir.

Yurt Ütopyadır, Schlink'in 16 Aralık 1999'da Berlin'de "The Place of Heimat" başlığıyla yapmış olduğu sunumun genişletilmiş bir hali. Kitabın konusuna geçmeden, kitabın Türkçe çevirisinde bulunan bir 'ilk'i belirtmekte fayda var: Türkçeye yapılan çevirilere bakıldığında, Kıbrıs'ta yapılan çeviriler genellikle "yerel konular (Kıbrıs)" üzerine odaklanmış olup, evrensel konularda kaleme alınan çalışmalar söz konusu olduğunda pek bir çalışma göze çarpmamaktadır. Schlink'in bu eseri ile belki de ilk defa evrensel bir konuda başka bir dilde yayımlanmış bir eserin, telifi ile önce Kıbrıs'ta Türkçeye çevrilip, Türkçe dilinde okuyucularla buluşması gibi bir durum gerçekleşiyor. Eseri Türkçeye Kıbrıs Üniversitesi'nden Profesör Niyazi Kızılyürek ile Hüseyin Tüccar çevirdi. Belki de kültürel anlamda merkez-çevre ilişkisinde başlayacak olan değişimin ilk adımlarından birisi olarak nitelendirilebilecek bir çeviri Schlink'in çalışması.

Çeviriye yazdığı "Önsöz"de konuyu açıklarken Kıbrıs'taki durumu da irdeleyen Kızılyürek, Schlink'in işaret ettiği çelişkili bir tanıma sahip olan ve bir hak olsa da yurdu yurt yapan önemli bir unsur olan milliyetçiliğin bir tehlike olduğunu belirtirken, birbirini tanıyan cemaatlerden oluşan çoğulcu bir yurt anlayışının adadaki çözüme katkı koyabilecek bir unsur olabileceğini ifade ediyor.

Çalışmasına Almanya'da yaşayan Almanların kendilerini sürgünde hissettiklerine değinerek başlayan Schlink'e göre, bu durum günümüzde sadece Almanlara özgü bir durum değil, küresel bir olgu. Sürgünde olma ve yabancılaşma hissine bakıldığında; azınlıkların çoğunluğa, erkek egemen yapıda kadınlara, gençlik ve tüketim kültüründe yaşlılar, kısacası, çoğunlukta olmayan grupların içinde buldukları ortama veya duruma bir türlü ait ol(a)mama hissi öne çıkmakta. Küreselleşmenin "yan etkileri"nin bizzat küreselleşmeyi savunan (örneğin ABD) tarafından hissedildiği ve "çıkışın" yine "kapanma"da bulunduğu dünyamızda, aidiyet hissi insanların sahip olduğu en önemli boşluk belki de. İşte bu boşluğu "dolduran," insana havada dalgalanmaktan çok tutunabileceği bir kök sunan "yurt,"

geçen zaman ve elektronik haberleşmenin zaman-mekân sorunlarına “çözüm bulmasına” rağmen hâlâ önemli. “Kendi ülkesi”nde olsun olmasın, insanın doğup büyüdüğü, zaman ve mekâna ait olma hisleriyle bağlantılı olan yurt, Schlink’in ifade ettiği gibi aslında ol(a)mayan bir yer, başka bir deyişle, ütopyanın ta kendisidir. Kendisidir çünkü yurt sadece doğup büyüdüğümüz yer değil, bir şekilde kendimizi güven içinde hissettiğimiz yer, “sığındığımız liman”dır. Bu liman, tıpkı Alan Badiou’nun “Yeni Bir Siyaset için Yeni Bir Felsefe” derken bahsettiği hakikat inşasından başka bir şey değildir. Hayatların parçalı yaşandığı, köksüzlük hissini yaşamlarımızın önemli bir parçası olduğu ve insanın kendinden sayabileceği bir yeri, yurdu düşleme, düşünde yaşatma ve yaşattığı düşün arzusuyla bu köksüz dünyada bir anlam ve hakikat inşasından başka bir şey değil belki de yurt. Tam da bu nedenle, bir türlü var ol(a)mayan yer, ütopyadır yurt.

Almanya’da önceleri aidiyetin bölgesel olduğunu ve milli sınır algısının sonradan gündeme geldiğini aktaran Schlink, 1980’li yıllar ile ulus kavramının yeniden ortaya çıktığını belirtiyor. Milliyetçilik ve yurt, sıklıkla beraber kullanılsa da, her milletin doğup yaşadığı yer yurt olmak zorunda değil. Milliyetçilik öncesi ve sonrası dünyaya bakıldığında, imparatorluklar döneminde var olan çokkültürlü toplumlar, milliyetçilik ile birlikte aynı topraklarda yıllarca birlikte yaşadıkları insanları bir “ayrık otu” gibi görmeye başlayıp, bu otları “temizlemek” ve “saf bir yurt” amaçlamış olsalar dahi, bu anlayışın günümüz dünyasında sorunları çözmek yerine artırdığı görülebilmektedir. Tarihin başından bu yana var olan kozmopolitizm, ulus devlet fikri ile saf bir yurt düşüncesine, başka bir deyişle, hiçbir zaman ol(a)mayan/ol(a)mayacak olan ütopyaya dönüşmüştür. Lakin günümüzde tek sorun ulus devlet anlayışından kaynaklanmıyor. Gelişen kapitalizm ile birlikte tektipleşen yaşamlar farklı ülkelerde bile hemen hemen aynı yerde yaşanıldığı hissini verebiliyor insana. Bu da, insanların artık sadece ulus devlette yaşadıkları zaman kendi yurtlarında yaşadıkları anlamına gelmiyor. Aksine, “kendi ülkesinde” bile sürgün olabiliyor insan. Schlink’in sorduğu soru, konuyu özetliyor aslında: “Sahi, insanların yurdu neresidir?” (s.27)

Yurt kavramı nasıl düşünülürse düşünülün, yurt sözcüğü aynı zamanda ideal bir yer anlamını da içermektedir. Federal Almanya ve Doğu Almanya’da insanların “diğer tarafı” farklı şekillerde hayal ettiklerini aktaran Schlink, sonucun kaçınılmaz olarak hayal kırıklığı olduğunu belirtiyor. Benzer bir durum, 1974 yılından 2003 yılına kadar toplumlar arası temasın neredeyse sıfır olduğu Kıbrıs için de verilebilir. 1974 sonrası ortaya çıkan fiziki ayrılık sonrasında, gerek Kıbrıslı Rumlar, gerekse Kıbrıslı Türkler, gidemedikleri, lakin doğup büyüdüğü yerleri “bozulmamış bir yurt özleminin ifadesi olarak” (s.34) anılarında yaşatıp, sohbetlerde anlatmış olsalar da, “kapılar” açıldıktan sonra birçok kişi görmüş oldukları karşısında hayal kırıklığı yaşamış ve “[b]üyük bir özlemle bozulmamış yurda ait olduğu tahayyül edilen her şeyin zor ve yabancı olduğu ortaya çıkmıştı” (s.34).

Tam bu noktada “yurt nedir?” sorusuna yanıt vermeye başlayan Schlink’e göre “... yerleri yurt yapan anılar ve özlemleridir.” (s.37). Bu tanımla, belli bir toprak parçası ile algılanabilen ve özdeşleştirilen yurt kavramının öncelikle zihnimizde olduğu belirtiliyor. O yüzden, doğup büyüdüğümüz toprak parçası bizim yurdumuz olabiliyor. Doğu Almanya deneyimi bunun nedenlerini açıklayan önemli bir örnek.

Bundan sonraki bölümlerde yurt kavramının ‘siyasal ve hukuki bir boyut kazandığında doğal olmaktan çıktığını’ (s.41) çünkü bunun dışlayıcı olduğunu belirten Schlink, “Yine de günümüzde yersizlik ve yurtsuzluk deneyimi o kadar da kötü olmadığı gibi, özlemler de o kadar güçlü değildir.” (s.43) değerlendirmesini yapıyor. Günümüzde yaşananlara bakıldığında yazarın bu konuda yanıldığını

iddia etmek mümkün. Özellikle 2016 yılında vuku bulan Brexit, sonrasında Donald Trump'ın ABD başkanı seçilmesi ve bugünlerde tüm dünyada konuşulan aşırı sağın yükselişi tartışmaları Schlink'in öngörüsünde yanıldığına dair örnekler olarak sıralanabilir. Başka bir deyişle, "gelişmiş ülkelerde" küreselleşmeye yönelik tepkilerin milliyetçiler tarafından fırsata dönüştürülerek ulus devlet fikrini öne çıkarmaları, kendi ülkelerinde bile yersiz yurtsuz yaşayan insanların var ol(a)mayan yerde yaşama arzusu ile ilişkili değil midir?

Çalışmasının sonunda yurt ve hukuk ilişkisine değinen Schlink, yurdun hukuki bir hak olduğunu ifade ederken, yurdu yurt yapan en önemli unsurun anılar olduğunu belirtiyor. Diğer bir deyişle, ol(a)mayan bir yer, ütopya olan yurt, insanların zihnindedir.